

21.09.2023

Група № 35

Урок № 7

Тема уроку: Відокремлені прикладки

Мета уроку: сформувати поняття про відокремлену прикладку; формувати вміння визначати в реченнях поширені й непоширені прикладки; набувати навички правильно розставляти розділові знаки в реченнях із відокремленими прикладками.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 37-38 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*
2. **Законспекуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ) та виконайте завдання:**

УМОВИ ВІДОКРЕМЛЕННЯ ПРИКЛАДОК	
Приклади відокремлюємо (виділяємо інтонацією, ставимо ко́му чи тире), якщо:	Приклади
прикладка стосується особового займенника	<i>І ось він, <u>Київ</u>, за валами він!..</i> (Л. Костенко).
прикладка поширена і стоїть після означуваного іменника (часто власної назви)	<i>Завершенням їхньої подорожі була <u>Нова Каховка</u> – <u>славетне молоде місто</u></i> (О. Гончар).
одинична прикладка стоїть після означуваного слова і має додаткове самостійне значення	<i>Золотими куполами ще здалеку вітає нас славетна <u>столиця</u> – <u>Київ</u></i> (О. Довгий).
прикладка приєднується до означуваного іменника словами тобто, або (=тобто), наприклад, чи (=тобто), навіть, зокрема, як-от, а саме, на ім'я, так званий та ін.	<i>У Сквирі лікар був, <u>на прізвище Рушилов</u></i> (М. Рильський).
прикладка приєднується до означуваного слова за допомогою сполучника як і має додатковий відтінок причини	<i><u>Івась, як менший</u>, завжди терпів від Карпа</i> (Панас Мирний). (Терпів, бо був меншим)

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Не відокремлюємо прикладки, які разом зі словом **як** мають значення «у ролі кого (чого) виступає предмет чи особа». **НАПРИКЛАД:** *Ліс зустрів мене як друга...* (М. Рильський).

Тире ставимо, якщо:

- прикладка стоїть у кінці речення (щоб відрізнити прикладку від однорідних членів речення);
- автор хоче підкреслити значення прикладки.

НАПРИКЛАД: Урочисто вишикувалася проспектами зелена варта каштанів – почесна варта весни (О. Гончар).

В інших випадках прикладку відокремлюємо комою.

Відокремлена прикладка дає змогу в стислій формі висловити свої думки, передати додаткове повідомлення про означуваний предмет, а також виступає як яскравий зображувально-оцінний засіб.

Прикладки, що беруться в лапки	Прикладки, що пишуться через дефіс	Прикладки, що пишуться окремо
Літопис «Повість временних літ»	Поет-світоч	Нестор Літописець
Пароплав «Т. Шевченко»	Письменник-борець	Храм Святої Софії
Книга Грушевського «Історія України»	Людина-патріот	Володимир Хреститель
Журнал «Літературно-науковий вісник»	Образ-символ	Місто Київ
Опера «Кармен»	Філософ-гуманіст	Річка Донець

3. Виконайте завдання у робочому зошиті:

1) Подані речення трансформуйте так, щоб виділені компоненти виступали в ролі відокремленої прикладки. Запишіть змодельовані речення, розставляючи потрібні розділові знаки. Виділіть відокремлені прикладки. Укажіть на слова, які вони конкретизують.

Зразок. Відомий український композитор і письменник Микола Аркас усе життя був вдячний матері. – Микола Аркас – **відомий український композитор і письменник** – усе життя був вдячний матері.

1. **Нащадок племені фулярів із Сенегалу** Айра Олдрідж народився у Нью-Йорку.

2. *Дочка київського князя Ярослава Мудрого* Анна у серпні 1049 року взяла шлюб із французьким королем Генріхом 1.
3. *Студент Київського університету* Олександр Тулуб познайомився з *улюбленим викладачем філологічного факультету*, українським письменником Миколою Івановичем Костомаровим.
4. *Правнук запорізького козака* Володимир Вернадський усе своє життя був пов'язаний з Україною.
5. Боліло серце у *січового полковника* Дмитра Вітовського.

2) Погрупуйте сполучення слів відповідно до правил правопису. Накресліть і заповніть таблицю. З одним словом із кожної колонки складіть речення і підкресліть приклади.

Приклади, що беруться в лапки	Приклади, що пишуться через дефіс	Приклади, що пишуться окремо

Поет/світоч, Нестор/Літописець, письменник/борець, людина/патріот, образ/символ, філософ/гуманіст, літопис/Повість минулих літ, храм/Святої Софії, Володимир/Хреститель, місто/Київ, письменник/літописець, учені/філософи, святиня/оберіг, річка/Донець, пароплав/Т.Шевченко, книга М. Грушевського/Історія України-Руси, журнал/Літературно-науковий вісник, опера/Кармен, поет/класик, псевдонім/Марко Вовчок, учений/поліглот, дослідник/літературознавець.

3) Прочитати речення. Розставляючи пропущені розділові знаки, підкреслити відокремлені приклади, пояснити вживання при них коми або тире.

1. До нашого часу збереглася в Чернігові Чорна могила слов'янський курган X століття (*І. Вихованець*).
2. На нас чекає Ужгород обласний центр Закарпатської області (*Газета*).
3. Місто Луцьк роз-ташоване на підвищенні і оточене з трьох боків крутими вигинами річки Стир (*Журнал*).
4. Від Полтави невіддільна постать зачинателя нової української літератури І. Котляревського який народився і творив тут. З Полтавою пов'язана творча діяльність Панаса Мирного класика української літератури (*І. Вихованець*).
5. Як творець Шевченко може бути для нас взірцем у всьому (*Гончар*).

6. Про двірника розкажу вам малята є в нього друзі мітла і лопата.
(М.Познанська).

4. Виконайте в робочому зошиті **вправи 6 (Б), 7.1** до § 37-38 з підручника
О. Авраменка для 11 кл.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.

21.09.2023

Група № 35

Урок № 8

Тема уроку: Відокремлені додатки

Мета уроку: Сформувати поняття про відокремлений додаток; навчити оформляти відокремлені додатки на письмі та використовувати набуті уміння на практиці.

Матеріали до уроку:

1. Перегляньте відео до уроку на [YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=RU8eE_yRgBw&ab_channel):

https://www.youtube.com/watch?v=RU8eE_yRgBw&ab_channel

2. Законспекуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ) та виконайте завдання:

На відміну від означень і обставин, додатки відокремлюються досить рідко. Їхнє відокремлення залежить від смислового навантаження. Відокремлюються насамперед додатки, які вводяться до речення за допомогою слів крім, окрім, опріч, зокрема, замість, за винятком, на відміну від, навіть. Вони виступають з іменником у родовому відмінку. Ці додатки виражають насамперед значення виключення, виділення або заміщення і перебувають у тісному зв'язку з невідокремленими додатками у реченні або з дієсловом-присудком (А я не знаю нічого ніжного, окрім берези (Леся Українка)).

У середині речення відокремлені додатки з обох боків відокремлюються комами (Всі, за винятком Бойчука, здивовано дивилися на свого шкіпера (М. Тараненко)).

Деякі відокремлені додатки з прийменником замість не відокремлюються і на письмі комами не виділяються. Це буває у випадках, коли додаток з цим прийменником не означає предмет вибору серед інших, а вжитий у значенні заміщення чогось іншого (Замість відповіді мати голосно сміється). У таких випадках прийменник замість можна замінити прийменником за (Іду в подорож замість брата) або й весь додаток замінити конструкцією з часткою не (Замість квітів біля школи посадили декоративні кущі. — Не квіти посадили біля школи, а декоративні кущі).

3. Виконайте завдання у робочому зошиті:

1) Прочитайте текст. Перепишіть і розставте розділові знаки.

Підкресліть відокремлені додатки.

Що сьогодні приніс ти до рідної домівки крім гамору і метушні? Що приніс бабусі крім турбот про власну персону? Чим її втішив розрадив? Життя швидкоплинне. За винятком дуже небагатьох про це ніхто не замислюється. Часом онуки не встигають віддячити стареньким за щедрість серця. Усе ніколи. А хіба багато часу потрібно для того щоб спинитись зазирнути у вічі приголубити? Замість скарг та нарікань промовити неголосне слово вдячності? Адже ніщо крім уваги та піклування не зігріє старече серце.

2) Перепишіть речення і підкресліть відокремлені додатки, поясніть засоби та природу їх відокремлення.

1. Крім України трипільці займали величезні простори Східної Європи: їхні поселення знайдені в Словаччині Румунії, на Балканському півострові (Г. Лозко).
2. За винятком баби Оришки малий Чіпка нікого не любив (П. Мирний).
3. Пахне грибами й медом вільністю пахне тією що опріч назви осінь немає імені їй (М. Рильський).
4. На лівобережжі замість верб і чагарників видно погорблені смуги темені (М. Стельмах).
5. Третю добу замість води ми їли сніг (О. Гончар).
6. Втративши землю йшли у місто але там своїх бідарів було повно особливо ремісників (В. Чемерис).

3) Прочитайте виразно речення, виділяючи інтонацією відокремлені додатки. Запишіть речення в такій послідовності: а) відокремлений додаток на початку речення; б) в середині; в) у кінці речення.

1. Крім Запорозької Січі була ще Кам'янська.
2. Значну роль у становленні Кам'янської Січі відіграв окрім Костя Гордієнка кошовий отаман Яків Богуш.
3. На відміну від багатьох козацьких отаманів Кость Гордієнко був сподвижником Івана Мазепи.
4. Починаючи з весни 1709 року і кінчаючи літо 1711 ця Січ будувалася на мисі Стріла річки Кам'янки.
5. Багатьох дослідників цікавило господарство Кам'янської Січі особливо металургійний комплекс.
6. Крім нього Січ мала господарство зокрема виробничі майстерні зброярню січові будівлі сорок куренів церкву

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.